

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ У РОМАНАХ ДЖОДЖО МОЙЄС

FEATURES OF THE REPRESENTATION OF LINGUISTIC AND CULTURAL DIFFERENCES IN THE NOVELS OF JOJO MOYES

Венгринюк М.І.,

orcid.org/0000-0002-4597-4250

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Мельник О.М.,

orcid.org/0000-0002-0366-5484

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

У статті йдеться про особливості представлення лінгвокультурних розбіжностей у творах «Подаруй мені зірку» і «Та сама я» англійської романістки Джоджо Мойєс. Проаналізовано комунікативну поведінку чужинки в новому оточенні (англійки в американському соціумі) – підкреслену позицію «я своя», а не «я чужа», бажання приховати власну чужість. Виявлено візуальні сигнали чужини й іншої національної належності (деталі зовнішності, невербальні жести). Виокремлено етнокультурні бар'єри, пов'язані з порушенням мовленнєвого етикету, неадекватною реакцією, психологічними перешкодами, формами непрямой комунікації.

Простежено семантичну опозицію «британська англійська – американська англійська» у діалогах та в емоційно-оцінному ставленні американців до чужого мовлення. З'ясовано, які психологічні й навіть фізіологічні реакції викликають у місцевих мешканців (Кентуккі і Нью-Йорка) іноземна вимова і відчутний акцент. Визначено емоційні стани, які супроводжують процес входження в нову реальність (тривогу через недовіру тутешніх, напруження через постійний вибір, роздвоєність, розпач та ін.). Відзначено, що два різні когнітивні простори не перетинаються через світоглядні розбіжності, що зумовлює у творах ефект «ошуканого сподівання».

Окреслено способи категоризації явища чужого простору (міста Нью-Йорка): скажімо, нове місце дає миттєві задоволення, примушує рухатися «мільйон миль за годину», має осмотичну енергію, здається центром світу тощо. Помітно, що в романі «Подаруй мені зірку» негативний оцінний вектор так і не змінюється на позитивний, етнічний стереотип є надзвичайно стійким, а розвиток характерів свідчить про поступовий перехід від позитивного, захопленого оцінення чужого до крайнього вияву – огиди. Розглянуто опозитивні кореляти «англійський/американський світогляд» на прикладах таких сфер: справедливість, мода, зовнішність, міжособистісні стосунки, свята, кар'єра. Різні оцінні реакції, автостереотипи, моделі ділової поведінки, штампи свідомості, уявлення (про дрес-код, красу, соціальний простір), ціннісні орієнтири персонажів указують на «базових особистостей», що увібрали типові етнопсихологічні риси своїх спільнот. З'ясовано, що основна суперечність пов'язана не лише зі світоглядними розбіжностями, а й передусім із внутрішнім конфліктом – між тією, ким є чужинка, і тією, кого вдає в новому оточенні.

Перспективою дослідження є вивчення лінгвокультурних розбіжностей на матеріалі сучасних художніх перекладів.

Ключові слова: етнокультурний бар'єр, етнічний стереотип, опозиція «своє/чуже», комунікативна поведінка, ціннісна картина світу.

The article deals with the peculiarities of linguocultural representation of differences in the works "The Giver of Stars" and "Still Me" by the English novelist Jojo Moyes. The communicative behavior of a stranger in a new environment (Englishwomen in American society) is analyzed, i.e. the emphasized position "I am your friend", not "I am a stranger," the desire to hide one's own alienation. Visual signals of foreign land and other nationalities (details of appearance, non-verbal gestures) are identified. The ethnocultural barriers to understanding associated with violation of speech etiquette, inadequate reaction, psychological obstacles, and forms of indirect communication are highlighted.

The semantic opposition "British English – American English" in dialogues and in the emotional and evaluative attitude of Americans to someone else's speech is traced. It was found out what psychological and even physiological reactions a foreign pronunciation and a tangible accent evoke in local residents (Kentucky and New York). The emotional states that accompany the process of entering a new reality (anxiety due to local mistrust, tension through constant choice, duality, despair, and others) have been identified. It is noted that two different cognitive spaces do not intersect through worldview disagreements, which leads to the effect of disappointed expectations in the works.

The ways of categorizing the phenomenon of alien space (New York City) have been determined: for example, a new place gives instant pleasure, makes you move "a million miles per hour," has osmotic energy, seems to be the center of the world, and the like. It is noteworthy that in the novel "The Giver of Stars", the negative evaluative vector does not change to positive, the ethnic stereotype is extremely stable, and the development of characters indicates a gradual transition from a positive, captured assessment of someone else's to an extreme manifestation – disgust. The positive correlates of the "English / American worldview" are considered on the examples of such spheres: justice, fashion, appearance, interpersonal relations, holidays, career. Different evaluative reactions, autostereotypes, models of business behavior,

stamps of consciousness, ideas (about dress code, beauty, social space), values of the characters indicate the "basic personalities" who have absorbed the typical ethnopyschological features of their communities. It was found that the main contradiction is connected not only with worldview differences, but first of all with the internal conflict – between the one who is a stranger and the one who pretends to be in a new environment.

The prospect of the research is the study of linguocultural differences on the material of modern literary translations.

Key words: ethnocultural barrier, ethnic stereotype, opposition "one's own / another's", communicative behavior, value picture of the world.

Постановка проблеми. Особливості пізнання чужої культури з її іншими нормами та системою цінностей, національне світосприйняття сьогодні привертають дослідницьку увагу мовознавців, етнопсихологів, соціологів. Осмислювати досвід міжкультурних контактів є на часі, адже ставлення до чужого як елемент культури змінюється: «Лише новітня міжнародна техніка комунікацій, розвиток туризму та високий рівень освіти західного світу позбавили «чуже» найбільш властивої його ознаки, а саме: бути чужим» [3, с. 423]. Якою є мовленнєва поведінка представників різних спільнот під час етнічних взаємовідносин, чи можливо успішно подолати міжкультурні бар'єри розуміння, чому трапляються комунікативні невдачі, яким постає образ іншої культури з погляду чужинців, як реалізуються етнічні стереотипи – ці та інші лінгвокультурологічні питання є й складними, й актуальними. Видається слушною думка, що приклади з літературних текстів можуть слугувати ще кращим матеріалом для дослідження міжнаціональних взаємин, аніж дані анкетного опитування [7, с. 85–86]. Цікавим ілюстративним джерелом вважаємо якраз сучасні художні переклади, в яких відбито різні моделі інтерпретації дійсності та протилежні ціннісні картини світу. Оскільки «...без даних лінгвістичних розвідок не можна наблизитися до вирішення питань національного» [7, с. 85], доцільно дослідити колізію, зумовлену зіткненням несхожих світоглядів, у творах англійської романістики Джорджо Мойєс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розвідках про європейську ментальність учені окреслюють широкий спектр контактів із чужим: духовний обмін між людьми; готовність комунікувати з іншими культурами; захоплення способом життя інших; упередженість; цікавість; високий ступінь асиміляції; страх; схильність до заперечення; відмежування; подолання встановлених меж; оцінювання за критеріями «взірець чи ворог», «приваблива екзотика чи недоброзичлива чужина», «добре чи погано»; конфронтацію; збереження культурної самобутності попри культурний тиск [3].

Аналізуючи українську мовну картину світу, О. Дубчак виділяє такі базові сегменти у ядерних зонах концептів «свій» і «чужий»:

«належність», «кровна пов'язаність», «духовна спільність» і, на противагу, «територіальна невідповідність», «невизначеність», «духовна відмінність» [2, с. 9–12]. Дослідниця вказує на особливий тип концептуалізації дійсності, який «...полягає у ментальній побудові й мовленнєвій експлікації лінгвокультурного типажа – упізнаваного образу представника певної етноспільноти, типізованого на основі соціокультурних критеріїв, а також специфічних характеристик вербальної і невербальної поведінки» [2, с. 15]. Т. Семашко розглядає три позиції автора як представника певної лінгвокультури: митець може реалізовувати стереотип неусвідомлено, усвідомлено (детально описуючи) або ж активно закріплювати й поширювати думки про іншу культурну групу [6]. І. Скрипнік обґрунтовує вплив етнічних стереотипів на розпізнавання національної ідентичності, виявляючи в публіцистичних текстах характеристики австралійців («образ для інших», «образ для себе», «образ у собі») й уявлення однієї спільноти про іншу у формах стійких виразів, порівняльних конструкцій [7].

Л. Беловецька аналізує цінності у США як віддзеркалення моральних орієнтирів нації, поступ країни «...завдяки енергії кожної особистості, кожного представника окремої культури та нації, що не зупиняється перед пошуком нових шляхів до вдосконалення свого життя» [1, с. 19]. Дослідниця вважає, що метафора «великий плавильний горщик» не відбиває складного, бурхливого процесу, під час якого іммігранти різного походження стають членами американського суспільства [1, с. 22]. І. Чернишенко виокремлює найважливіші цінності британської картини світу та визначає частотність їхньої вербалізації, експериментально перевіривши ієрархію. Виявлено основні риси характеру, які британці пов'язують зі своєю нацією: чесність, стриманість, увічливість, стоїцизм, гордовитість і працелюбність [9].

Постановка завдання. Мета наукової статті – розкрити своєрідність міжетнічних комунікативних контактів на матеріалі сучасної прози. Поставлена мета передбачає розв'язання таких основних завдань: 1) розглянути різні моделі інтерпретації дійсності у конфлікті «свого» і «чужого»; 2) виявити й описати розбіжності

мовних та ціннісних картин світу на основі аналізу двох романів Джорджо Мойєс.

Виклад основного матеріалу. Твори Джорджо Мойєс «Подаруй мені зірку» (*The Giver of Stars*) і «Та сама я» (*Still Me*) вибрано не випадково для аналізу, адже їх споріднює спільний мотив: в американському середовищі чужинка зіштовхується з особливими психологічними характеристиками та іншою мовною свідомістю. Еліс Ван Клів у східному Кентуккі бере участь у програмі «Кінна бібліотека» (діяла у США від 1935 по 1943 р.), Луїза Кларк у Нью-Йорку нашого часу працює у заможній родині. Прикметно, що роман «Та сама я» розпочинається саме дезорієнтацією в новому оточенні. Візуальними сигналами чужини й іншої національної належності є передусім нібито незначні, проте дуже виразні дві деталі: вуса працівника імміграційної служби («Удома таких вусів не побачиш» [5, с. 7]) та невербальний жест офіцера, незрозумілий спершу – порух чотирма пальцями, що означав прохання показати паспорт. Незвичне у зовнішності чоловіків так привертає увагу, що дівчина класифікує побачені вуса: «товста сіра багатоніжка», сільські, ковбойські, мініатюрні бізнесменські. Відсутність візуального контакту з представником чужої влади, його небажання усміхатися у відповідь, незвично довга черга зумовлюють напружену ситуацію. Луїза по-своєму бажає компенсувати це перше комунікативне непорозуміння – насправді ж реагує неадекватно, бо замість того, щоб лише назвати своє ім'я, гарячково розповідає цілу його історію.

Порушення мовленнєвого етикету спричиняє неадекватне спілкування з консультантами американських магазинів, у яких покупцям постійно бажають гарного дня та запитують, «чи не потрібна тобі допомога». Надмір уваги продавців та їхні рухи («не відстають ані на крок, схиливши голови набік, ніби для того, щоб краще тебе чути»), мовні шаблони ввічливості англійка трактує буквально: «Спочатку, натхнена їхньою люб'язністю, я відповідала: «Ой! Вам також гарного дня!», тим самим вибиваючи їх із колії, немов я просто не розуміла правил нью-йоркської ввічливої бесіди» [5, с. 91–92].

Комунікативна поведінка героїні свідчить про бажання підкреслити позицію «я своя», а не «я чужа», активно виявити свою емоційну схожість із тутешніми: «Я зайшла до метро, щосили намагаючись не бути схожою на туристку» [5, с. 93]; «Я хотіла бути нью-йоркською собою, наповненою життям, рішучою, непробивною» [5, с. 114]; «...я повернулася до міста, штовхаючи перехожих у метро й накупившись, як справжня меш-

канка Нью-Йорка» [5, с. 131]. Бути впізнаваною представницею тутешньої спільноти для Луїзи означає мати лише поверховий набір вербальних і невербальних умінь: «...бігати містом, працювати, замовляти їжу із собою та вчитися уточнювати принаймні три речі, котрі я хочу додати до кави і в сендвіч, просто щоб звучати як місцева» [5, с. 90]. Мовний бар'єр відразу ж стає психологічною перепоною та унеможливує, принаймні спершу, довірчі стосунки з жителями Кентуккі: «Люди не довірятимуть мені настільки, щоб брати книжки, коли я говоритиму надто по-англійському» [4, с. 76]. Еліс намагається приховати свою чужість, уподібнивши свою вербальну поведінку з місцевою: штучно округляє губи на голосних звуках, щоби «припинити розмовляти так рубано й по-англійському». Невдала спроба призводить до непорозуміння між учасниками діалогу і, зрештою, комічної ситуації: «Доброго ра-а-анку! Я з пересувної бібліотеки, – старанно виговорила вона. – Хоті-іла б знати, чи не треба вам якихось книжо-ок, для вас і малечі. Щоби що-ось читати» [4, с. 75].

Здається, комунікативний бар'єр мінімальний, адже жінки не змушені в Америці вчити кардинально відмінну мову, як інші емігранти. Однак дослідники підкреслюють, що відмінності двох варіантів англійської можуть спантеличувати носіїв цих різновидів, коли йдеться про різні наголоси у двоскладових чи багатоскладових словах, неоднакову вимову звуків [ju], [u], [a], [æ], граматичні розбіжності (в утворенні часових форм, узгодженні підмета і присудка), а також численні американсько-британські *false friends* [8]. Складники семантичної опозиції «британська англійська – американська англійська» виявляємо у діалогах та здебільшого – в емоційно-оцінному ставленні американців до чужого мовлення. Скажімо, невідповідний вибір лише одного слова (*biscuits* замість *cookies*) стає своєрідним подразником для місцевих леді: «Кожне чаювання після першого наче обов'язково мало починатися з історії про те, як Еліс запропонувала до свого чаю «печиво» замість «тістечок» [4, с. 23].

Найбільше заважають стати своєю в Кентуккі фонетичні перешкоди, адже англійський акцент такий відчутний, що викликає у жителів неприховані психологічні реакції, часом – фізіологічні: Джим Горнер «сіпнувся, зачувши її акцент»; «Еліс вже помітила, що коли говорить із надмірним британським акцентом, їм важче не погодитися з нею. Останніми тижнями вона почала розмовляти відверто по-королівському» [4, с. 30]; «підозрювала, що з нею заговорюють лише тому, що їх

розважає її акцент» [4, с. 54]; «посміювалися з її акценту» [4, с. 230]; найвиразніший англійський акцент «міг присоромити й набагато суворіших чоловіків» [4, с. 294]. Тут вирішальним є те, що іноземна вимова асоціюється у мешканців сільської та гірської місцевості із самою англійською королевою, змушує їх почуватися, наче на них дивляться «згори вниз», хоча для цього й немає підстав: «Якщо в нас якась іноземка розмовляє з акцентом і поводить, наче англійська королева, то вони будуть насторожі» [4, с. 74]. Інший характер вимови моментально привертає увагу співрозмовників, стаючи індикатором у розрізненні свого і чужого під час перших хвилин зустрічі: «Приємно познайомитися. Це у вас англійський акцент?» [5, с. 151]; «Ви з Англії. – А ви – ні» [5, с. 67]. Уподібнення Луїзи насторожує її родину та навіть є неприйнятним: «Я сподіваюся, ти не почнеш розмовляти із цим жажливим трансатлантичним акцентом?» [5, с. 138]; «Тільки не перелякай його своїм жажливим американським акцентом» [5, с. 242]; «Ти вже говориш як американка. Ти знаєш, як вона боїться, що ти після Америки станеш геть іншою?» [5, с. 210]. Через певні форми непрямой комунікації Еліс змушена розшифровувати справжній смисл висловлювань нових знайомих. Ідеться про ввічливі евфемізми, які в місцевій спільноті вважають корисними, насправді ж означають вони зовсім протилежне: «О, то це англійська мода? Як неймовірно цікаво»; «І містер Ван Клів-молодший радіє, що його дружина їздить у горах сама?»; «Що ж, мабуть, ви переконуете його в англійському підході до справ. Як... по-новаторському» [4, с. 42]. Схожа двоїстість притаманна і люб'язним словам на адресу чужинки: «кожен комплімент мав подвійне дно» [4, с. 230]. Стислий англійський тон стає засобом впливу, щоб переконувати у своїй слушності, хоча унеможливує відверті запитання: «...може, була ще надто англійкою – щоб спитати» [4, с. 43]. Загалом постають уявлення з яскраво вираженою негативною конотацією: «здебільшого дивилася на неї так, наче Еліс щось украла»; «як вони кривилися, побачивши її» [4, с. 62]. Не відчужує англійку спершу лише Марджері через певну духовну спорідненість, адже сама сильно вирізняється з-поміж земляків.

Процес входження в інший соціум супроводжується гострими переживаннями:

– неспроможністю досягнути все незвичне («Я припинила щоразу підмічати нові враження, бо так чи інакше майже все було новим і дивним» [5, с. 93]);

– ефектом умовної реальності під час першого сприймання фрагмента чужого простору

(незнайомих назв, голосів із радіо, будівель та майданчиків);

– «спазмом тривоги» через страх пошитися в дурні і недовіру місцевих;

– внутрішньою роздвоєністю («Я сподівалася, що вдома відчую спокій. Натомість я зрозуміла, що почувуюся загубленою, що я не належу до жодного із цих двох місць» [5, с. 250]);

– смутком за рідною вимовою («Сумую за англійськими акцентами, принаймні не фальшивими» [5, с. 309]);

– напруженням через постійний складний вибір («Завжди доводиться обирати. Це заважає бути просто щасливим» [5, с. 281]);

– неприкаяністю («...я майже фізично відчула, що я не на своєму місці, немов мене тягнули за невидимі мотузки кудись, за мільйон миль звідси» [5, с. 177]);

– розпачем через непорозуміння («Мовчки проклинала себе, гадаючи, чи зуміє колись знайти правильний баланс із цими людьми» [4, с. 62]).

Сполучуваність слів указує на такі способи категоризації чужого простору (міста): 1) Нью-Йорк примушує рухатися в шаленому ритмі «мільйон миль за годину» («якщо сидітимеш вдома, то ти – невдаха»); 2) спантеличує спосіб ходьби («немов у кожного є по сенсору, що допомагає не врізатися у перехожих»); 3) нова територія – це «вир галасу та світла»; 4) відчутною є «дивна осмотична енергія»; 5) це найжорстокіше місто та центр світу; 6) головна принада – миттєві задоволення; можна стати, ким захочеш, і без зусиль отримати все, що забажаєш. У романі «Подаруй мені зірку» простежуємо поступовий перехід від позитивного, навіть захопленого оцінення чужого до крайнього вияву – відрази: «Вони були одне для одного екзотикою, натяком на можливість іншого світу для двох людей, кожен із яких по-своєму втрапив у пастку очікувань оточення»; «А потім, потроху, її інакшість почала викликати в нього огиду» [4, с. 207]. Зрештою, два різні когнітивні простори англійки Еліс та американця Беннета не перетинаються попри шлюбну пов'язаність. Негативний оцінний вектор так і не змінюється на позитивний, засвідчуючи надзвичайну стійкість етнічного стереотипу, на який не впливає навіть особистий досвід спілкування з представницею чужої етнічної групи: «Нічого доброго зі змішаних шлюбів ніколи не виходило. Ані з неграми, ані, як виявилось, із європейцями» [4, с. 182]. Такий самий ефект «ошуканого сподівання» помітний і в розв'язці твору «Та сама я»: стосунки Луїзи та Джоша, представників Старого й Нового світів, не витримують випробування через низку

світоглядних розбіжностей, тож обидва твори є суголосними з погляду авторської настанови.

Персонажі постають «базовими особистостями», що увібрали типові етнопсихологічні риси своїх спільнот. Простежимо кілька сфер, в яких увиразнюються опозитивні кореляти «англійський/американський світогляд».

1. Справедливість. На протигагу активній та рішучій позиції Джоша, для якого надто багато важить втрата репутації, Луїза бездіяльна, коли йдеться про відстоювання прав: «Суди й позови – це не в моєму стилі» [5, с. 336]. Чоловік розцінює таке ставлення саме як особливість національного світосприйняття: «Ти надто добра з ними. Надто англійка» [5, с. 336]. Мовні кліше «подати у суд», «звели на тебе наклеп», «моральний збиток», «несправедливе звільнення», «без попередження і компенсації» з уст американця засвідчують зовсім іншу реакцію на конкретну ситуацію.

2. Мода. Культура вбрання стає приводом для взаємного нерозуміння, а різні уявлення про дрескод спричиняють комунікативні невдачі. Луїзин комбінезон, на думку Джоша, є грубим порушенням етикету офісної вечірки, на якій прийнятні тільки костюми (для чоловіків) і сукні чи білі штани (для жінок). Оцінні реакції в діалозі вказують, як нелегко партнерам узгодити чужі звичаї зі своїми звичними правилами:

– ...мої колеги подумують, що ти – частина розважального шоу.

Мені знадобився час, щоб зрозуміти, що він не жартує.

– Ох. – Я щосили намагалася не розчаруватися. – Пробач.

– Я просто не хочу, щоб люди обговорювали її вбрання [5, с. 354–355].

Ексцентричність чужинки викликає лише вдавану лояльність: «У тебе й справді дуже своєрідний погляд на моду. У цьому мені й подобаються британці... Вони дуже цікаві у своїх поглядах» [5, с. 358]. Насправді знаками несхвалення є вирази очей та паузи («звужила очі», «оглянула мене з голови до п'ят», «усі переварювали мої погляди», «зависло недовге мовчання»). Місцеві висловлюють ще й свої невинуваті очікування щодо конкретного культурного типу: «Я просто думала, що в англійок має бути почуття стилю» [5, с. 97].

3. Зовнішність. «Зовнішня відмінність» є важливим складником концептуальних образів свого та чужого, Луїза усвідомлює власну інакшість через неминуче відмежування: «Я була геть не схожа на цих жінок, з їхньою оксамитовою шкірою й бездоганними сукнями [5, с. 360]; «...усі в Нью-Йорку, окрім мене, були саме такими» [5, с. 42].

У дівчини формуються стандартизовані уявлення про красу іншої нації: «...народився привабливим, із витонченим смаком та в начищених до блиску черевиках [5, с. 42]; «Не можуть жити без ідеального макіяжу й зачісок» [5, с. 335]; «Ти неймовірно привабливий. По-американськи привабливий. Як справжня кінозірка» [5, с. 288]. Узагальнюючи й спрощуючи характерні риси, Вілл та Луїза типізують чужу зовнішність: «Неважливо, де ти – в Нантакеті чи на Мангеттені, – усюди одні й ті самі обличчя» [5, с. 309], «Кожен другий схожий на модель або ж інстаграм-блогера, що пише про правильне харчування» [5, с. 93]. Деякі погляди є лише штампами свідомості, що усталилися ще до особистого ближчого знайомства з соціумом: у кожного у США якісь проблеми, тому тут «люблять пігулки», догляд за собою є роботою американських жінок, приділяють собі забагато уваги, тобто мають нездоровий егоїзм.

4. Міжособистісні стосунки. Близький контакт із чужим стає «приводним механізмом» до самооцінювання, тож персонажі озвучують низку автостереотипів: «Я англійка, Беннете. Ми не створені бути... привітними» [4, с. 15]; «Люди в Кентуккі були набагато галантніші, ніж в Англії, де на тебе радше глянуть із підозрою, якщо привітаєш незнайомця в надто приязній манері» [4, с. 53]; «Це Нью-Йорк. Тут усі брешуть. Кожен консультант у банку – молодший віцепрезидент. Кожен бармен має по фірмі» [5, с. 160]. Правила приватності та соціального простору – діаметрально протилежні, адже звична практика одних є етично неприйнятною для інших: «...як щиро американці запрошують малознайомих людей до себе додому. На відміну від англійців, котрі скоріше розцінять твою ситуацію як спробу емігрувати й переїхати до них жити» [5, с. 304]. Під час залицяння партнери протилежно трактують слова і фрази, які мають не тільки те значення, яке хоче передати мовець:

– Ти зателефонуєш? Мені є на що сподіватися?

– Маю сказати, що в Англії це означає дещо інше, – мовила я й розсміялася.

– Що ж, хай там як, я мав на увазі геть не те [5, с. 161].

5. Свята. У традиціях, значущих для американської культури, гостя вбачає лише формальний елемент, не розуміючи суті таких свят, як Гелловін та День подяки: «декорації просто неймовірні», «людям, здається, дійсно подобається переодягатися»; «Я так і не зрозуміла, в чому сенс Дня подяки – здається, у тому, щоб їсти. Тут більшість світ ґрунтується на застіллях» [5, с. 177]. У жодному разі не можна проводити День подяки на

самоті – таке місцеве табу щодо дозвілля також чужорідне для національно-етнічної свідомості приїжджкої.

6. Робота. Джош дотримується чіткої моделі ділової поведінки, щоб зумисне справляти враження амбітної компанійської людини, котра легко змінює місце роботи: «Вони мають боятися втратити тебе, боятися, що ти підеш, якщо вони не дадуть тобі належне» [5, с. 378]. Через різні ціннісні орієнтири виникає ефект «ошуканого сподівання», адже Луїза протилежно трактує пропозицію нової посади: «Він не зводив із мене погляду, підвівши брови в очікуванні якоїсь реакції», «Він так сявав, наче подарував мені Священний Грааль» [5, с. 359]. Проте головна суперечність стосується самої особистості емігрантки – внутрішнього конфлікту між тією, ким вона є, і тією, кого вдає в новому оточенні. Власний альтернативний образ «багатої майже щасливої напівамериканки» асоціюється в англійки з метеликом, якого прибили у скляній рамці.

Висновки. Отже, у проаналізованих романах між носіями англійської та американської ментальностей постають такі етнокультурні, мовні та психологічні бар'єри: специфічний мовлен-

невий етикет, іноземна вимова, форми непрямой комунікації, неправильний вибір слова, різне оцінення тих самих ситуацій і протилежні реакції. Про виразні світоглядні та ціннісні відмінності засвідчують такі сфери: культура вбрання, права та репутація, ділове поводження, традиційні свята, правила приватності, краса зовнішності.

Мовленнєва поведінка чужинки підкреслює позицію «я своя», а не «я чужа»: Луїза намагається приховати свою чужість і вдає емоційну схожість із жителями Нью-Йорка, Еліс наслідує місцеву вимову мешканців Кентуккі. У сприйнятті чужого образу виявляємо штампи свідомості, механізми стереотипізації, спрощення характерних рис американців. Осмислення чужого простору супроводжується напруженими емоційними станами, внутрішнім конфліктом між справжнім «я» та уявним. Два різні когнітивні простори партнерів – Еліс та Беннета («Подаруй мені зірку»), Луїзи та Джоша («Та сама я») – не перетинаються, тому споріднює твори ефект «ошуканого сподівання».

Перспективою дослідження є виявлення міжкультурних розбіжностей кодів комунікації на основі аналізу сучасних художніх перекладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беловецька Л. Американські цінності культурного різноманіття як ключ до досягнення гармонії суспільства. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. Вип. 2. С. 18–23.
2. Дубчак О. Концептуальна опозиція «свій» – «чужий» в українській мовній картині світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2009. 24 с.
3. Історія європейської ментальності / за ред. Петера Дінцельбахера ; 2-е вид., доп. ; перекл. з нім. В. Кам'янець. Львів : Літопис, 2019. 632 с.
4. Мойєс Д. Подаруй мені зірку / пер. з англ. Д. Петрушенко, О. Чупи. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2020. 400 с.
5. Мойєс Д. Та сама я / пер. з англ. В. Бондар. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 448 с.
6. Семашко Т. Мовна стереотипізація: стратегії виявлення та реалізації етнічних стереотипів у художньому тексті. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 50(2). С. 349–358.
7. Скрипник І.Ю. Етнічний стереотип як складова національної ідентичності. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. Вип. 6(2). С. 85–88.
8. Тимошенко Т.В., Гречихіна Н.В. Дослідження відмінностей між британським та американським варіантами англійської мови. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету*. 2010. Вип. 10. Ч. 2. С. 268–271.
9. Чернишенко І. Ключові цінності британської картини світу та їх вербалізація у суспільно-політичному дискурсі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2009. Вип. 81(3). С. 179–188.